

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul III. — No. 13

29 Martie, 1898.

CĂTRE TINERIMEA ROMÂNĂ

Sărintele Dr. V. Lucaci, a adresat «Comitetului național studențesc» din București următoarea scrisoare de înbărbătare pe care Comitetul ne-o trimite spre publicare.

Scumpă Tinerime,

Frați și amici prea iubiți,

Vine rîndul meu să vă mulțumesc pentru multele semne și dovezi de iubire și de sinceră alipire, ce ați manifestat pentru modesta mea persoană. Bine știți, așa cred, că nu am absolutamente nici o pretențiune de natură personală, cînd stau ca o-mul publicității, în fața fraților, a conaționalilor : și tot ce-mi faceți mie, voios, bucuros declin dela persoana mea, și tot, fără rezervă, pun în contul nobilului caracter național carele vă distinge și vă inspiră, vă îndeamnă să-i dați o vrednică espresiune.

Așa telegramele de felicitare, adresele din ocasiunea anului nou, epistolele private pline de cea mai candidă însuflețire juvenilă, pe cînd îmi storc lacrimi de bucurie, mă înalță și mă întăresc în luptă, văzînd că viitorul națiunii, junimea, nu numai e entusiastă de focul sacru al ideii naționale, ci e conștie de drepturile sale inalienabile, și are cunoștința misiunii sale sublime pentru viitor.

Și de aceea, cînd vă rostesc cuvintele

mele de mulțumită ; cu plăcere mă servesc de ocaziune, ca să vorbesc cu d-voastră ceva mai pe larg. Aceasta mă mîngie și îmi adaugă puteri pentru zilele ce urmează.

Suntem în an iubilar !

Par'că atmosfera ce respirăm, este fermecată de strigătul puternic, ce ne-a chemat la viață «Deșteaptă-te Române !» Și inimele noastre, înălțate prin ideia sublimă a redeșteptării, răspund cu resunet fără stîrșit : aici suntem, sentinelă neadormită în Carpați și Balcani, ca să ne împlinim misiunea !

Mormintele părinților și ale fraților noștri par'că se prefac în tribune eloquente, din cari ne invită cu atractiva exemplelor glorioase, să continuăm opera lor de jertfă și de luptă pentru redobîndirea drepturilor noastre naționale.

Viața de azi a Românilor din Transilvania și Ungaria, politica nefastă a cîtorva căpîieți, cari prin intrigi, uneltiri, forță brutală au parvenit la posesiunea puterii publice în detrimentul țarei, interesele mari ale libertății popoarelor, ale umanismului și ale civilizațiunii, legea sfîntă strămoșască, limba dulce românească, cu farmecul ei cultural, însăși existența noastră națională primejduită ; reclamă toată puterea minții și a inimei noastre.

În acest an iubiliar suntem cu luptele noastre naționale în asemenea primejdie față de șovinismul guvernului maghiar, ca și în anul 1848.

Acelaș spirit de rebeliune în șovinismul maghiar, aceiași pornire oarbă și îngîmfare spre asuprire și răpirea drepturilor noastre naționale, aceiași organizare a răsvrățitorilor, spre exterminarea nemaghiarilor.

Dar e și deosebire: Lumina yeacului a strălucit și în inimile noastre, frații noștri Români de pretutindenea, și întreaga lume cultă aprobează cu simpatie lupta noastră nobilă.

Cuvîntul de deșteptare al bardului național, exemplele glorioșilor eroi din an. 1848, situația actuală, politica contrară intereselor țării; tendințele guvernanților noștri orbi și îngîmfați: toate se concentrează *ca să ne ocupe atențiunea* să ne provoace la devotament, la luptă fără preget, fără preget pentru susținerea și eluțarea drepturilor noastre naționale.

Această constatare solemnă, scumpă junime, par'că mă transpune pe cîmpul libertății, par'că ne dă pe buze jurămîntul părinților și fraților noștri, par'că ne impune spiritul de luptă sfîntă «pentru libertatea și străbunul loc.»

Incîntați de aceste sentimente nobile și înălțătoare, ne întrebăm unii pe alți: *ce e de făcut? cum să serbăm acest an iubiliar? cum să onorăm amintirea eroilor din 1848? cum să ne afirmăm urmași vrednici de înaintașii noștri nemuritori?*

Cum să demarcăm această metă? de vreme ca lumea se știe că una suntem cu cei din 1848, și că în acelaș spirit, pe aceiași bază voim să trecem înainte pînă la izbînda finală a cauzei noastre juste?

Ah! inima mi se strînge de durere și de indignațiune, cînd văd tirania cea mai grețoasă, ridicată în sistem de guvernare în străbuna noastră patrie, cînd văd înlăntuită libertatea mea națională, cînd văd în-

pedecată cu forța brutală desvoltarea cultu-rei noastre naționale, cînd văd bajocorită biserica și școala mea națională, cînd văd cum se zvîrcolește hidra maghiarisărei să-și vîre capul otrăvitor în sanctuarul familiei române!

Acum ca și atunci acelaș spirit de rebeliune și de neîmpăcare în patria istorică, Ungaria poliglotă și polietnică, acelaș spirit turbulent și răzvrățitor, carele rivnește tot la bunurile altora, ne stă în cale și împiedică pașnica și libera noastră dezvoltare culturală națională.

Prin urmare, avem să opunem aceiași rezistență, sau mai bine zis aceleași virtuți ca trufia destructivă să fie umilită, și libertatea să fie învingătoare.

Interesul mare, primordial al Românis-mului, cuvîntul neadormit al conștiinței naționale, iubirea naturală a fraților de un singe, face ca d-voastră, *să vă interesați de cauza noastră* ca și de chiar a d-voastră, cu noi dinpreună să simțiți, să suferiți, tot și toate ce simțim și ce suferim noi.

Ștînd așa lucrul, noi, frații de dincoace suntem convinși, că d-voastră aveți nu numai buna voință, dar și libertate deplină și toate atribuțiunile necesare, ca să organizați serbările iubilare în mod vrednic de însemnătatea epocală a anului 1848.

E bine, dar mă veți întreba, frați iubiti, asta-i treaba noastră, e vorba însă, ce veți face d-voastră, pre cari vă atinge în locul prim iubileul și vrednica lui sărbătoare?!

Prevedeam această întrebare justă de aceia am premis descrierea situațiunei triste în care ne aflăm.

Dar îmi veți reflecta: «Un popor, carele suferă lanțurile robiei e vrednic de ele.»

E drept și ar trebui să ne ascundem fața de rușine, dacă s'ar putea aplica la noi în tot cuprinsul său această maximă politică!

Suntem de vină în multe privințe, multe păcate de prea mare deferire de cap plecat, de tergiversare politică cu dușmanul,

de spirit oportunist și de acomodare, ni se pot imputa. Spre bucurie să fie zis însă aste sunt ale unor persoane singurate, nu ale națiunii.

Protestăm în contra politici de asuprire ce apasă și distruge patria, ne luptăm în contra și din toată puterea morală, susținem bisericile, școlile noastre, publicistica națională, ne apărăm cu toate armele legale și constituționale, înaintea lumii civilizate, înaintea tronului, înaintea tuturor cetățenilor noștri: de față sunt și în mâna tuturor Românilor de la curte pînă la colibă, dela vlădică pînă la opincă, în toate casele Românilor se află:

- a). Programul național din 1881,
- b). Memorandul lui G. Bariț,
- c). «Replica» tinerimei universitare,
- d). Memorandul susținut la M.S. în Viena,
- e). Programul congresului naționalităților împreună cu Protestul contra escamatorilor așa numite «Milenare» și cel mai recent Protest al naționalităților din 20 Februarie 1898.

Și mai înainte de aceste toate, nu se află colibă românească, în care să nu fie cunoscută epoca din 1848, cu Bărnuț, cu Iancul, cu Axente, cu cîmpul libertății, cu jurămîntul de fidelitate către Națiune, patrie și Tron etc., cu toate învățăturile, gloriile, durerile și decepțiunile ce au urmat.

Ați văzut procesele noastre politice, și s'a putut convinge lumea că toată suflarea românească a fost și este cu noi, ca noi și cu noi toată națiunea ca un singur om am protestat în contra tirăniei șovinismului maghiar.

Ce-i drept putem și puteam să facem mai mult.

Puteam să-i înecăm în sînge pre toți călăii libertății noastre naționale, puteam face să nu rămînă piatră pe piatră în Sodoma, puteam să răzbunăm crîncen suferințele noastre fără stîrșit. Inșă nu numai că n'am apelat la forța brută, nu numai că n'am

pus mîna pe arme, ci din contră, în toate manifestațiunile noastre politice, am pășit cu demnitatea unui popor conștiu de drepturile sale politice naționale cu maturitate și cu sînge rece în fața celor mai obraznice provocări.

Înalte rezoane de Stat, de ordine și de civilizațiune ne au reținut și ne rețin să nu facem voia răzvrătiților de profesiune, a provocătorilor.

Ați putut vedea, junime adorată, cum sub guvernul Wekerle, și acum sub guvernul lui Banffy-pașa cum lucrează din resputeri la provocarea poporului român, că dacă le-ar succeda a înscena ceva *putsch*, să-și poată realiza poftile diabolice de aplicarea tuturor mijloacelor reacționare spre schinguirea noastră.

Nu le-a succes însă și nu le succede a ne scoate din firea noastră chibzuită și echilibrată. Privim cu dispreț la uneltirele lor miserabile și de multe ori umorul bun al poporului român îi ia în rîs și de batjocură.

În viața popoarelor sunt momente și vremuri de supremă importanță, cînd se pune în cumpăna virtuților naționale chestia de viață sau moarte.

Această epocă, atari vremuri, nu se pot provoca în mod măestrit, precum nu se poate nici împedea nici explodarea teribilă după plinirea măsurilor de încărcare.

Acestea nu sunt judecăți omenești, sunt mîna pedepsitoare a lui D-zeu, care nu se grăbește, dar nici nu întîrzie. Eu am ferma credință în Provedința D-zeiască, de aceea fac această reflexiune.

Cu observațiunile expuse n'am voit și n'am putut să vă dau un răspuns exauriat la întrebarea legitimă ce mi-ați propus mai sus: «cum vom sărbători noi Românii de dincoace, anul iubilar?»

Mai înainte de toate să fim în curat cu acea, că noi cum pricepem acest iubileu și ce însemnătate îi dăm? În ce lumină vedem noi evenimentele din 1848?

E clar, că anul 1848 a fost pentru noi o manifestațiune epocală a conștiinței naționale a poporului român.

În această manifestațiune noi sărbătorim cu tot dreptul și cu mândrie următoarele momente :

1). *Afirmarea solemnă a dreptului nostru la libertate națională;*

2). *Iubirea sinceră a Patriei*

3). *Iubirea frățească și nefățărită a tuturor popoarelor conlocuitoare, ca națiuni surori prin egală îndreptățire politică;*

4). *Lealitatea către înaltul Tron și Augusta Casă Domnitoare.*

5). *Spiritul prompt pentru progresul și cultura națională, umanism și civilizațiune.*

6). *Resoluțiunea de a se lupta pururea cu armele iubirei, a legalității, susținând ordinea publică, și râvnind totdeauna la frățeasca bună înțelegere între popoare.*

7). *Resoluțiunea de a combate pe ori cine care va atenta la drepturile noastre naționale.*

8). *Lupta pînă la moarte pentru libertatea națională, patrie și tron.*

9). *Respectarea conștiințioasă a drepturilor altuia și a altor popoare interne sau externe;*

10). *Amiciția și alianța cu toți amicii libertății, a culturii, umanismului și civilizației — și răsboiul tuturor inamicilor libertății, asuprașilor și răpitorilor de dreptate.*

Iacă ce avem noi de sărbătorit în acest an iubilar, ca momente sublime strălucitoare din luptele părinților și fraților noștri din anul 1848!

Așa stînd lucrul, e ceva natural ca voînța noastră nu numai că nu o ascundem, ci din contră, cu toată mîndria o publicăm și o propoveduim înaintea lui D-zeu Sfîntul, înaintea lumii întregi, ca să se știe că ceea ce voim noi, e un lucru nobil, vrednic, e o datorie neamănată de patriotism, de lealitate, de pietate.

Și cine ne împedecă?

Șovinismul maghiar, carele cu forța majoră, cu brutalitate, de multe ori cu tirănia barbară năvălesc asupra noastră, ne răpește libertatea națională, ne calcă drepturile cetățenești, ne insultă sentimentele cele mai sfinte de loialitate, de pietate.

Vedem și simțim noi toți această stare de lucruri, o vede lumea toată, o vede Tronul Monarhului nostru iubit. Și o vede mai ales toată suflarea românească, o vedeți *d-voastră, frați iubiți, din România liberă.*

Noi suntem în drept, nimenea asta nu poate se o tăgăduiască.

3/15 Mai pentru noi este o zi de mare serbătoare. Avem drept să o serbăm cu toată pietatea și cu toată pompa externă.

Avem dreptul să ne adunăm în ziua aceea pe Cîmpul Libertății în Blaj, să serbăm iubileul zilei de de 3/15 Mai 1848.

Să reînoinm jurămîntul părinților și fraților noștri din acea zi neuitată.

Ce conține acel jurămînt? *Iată ce :*

1). Că ne vom iubi legea strămoșească și limba dulce românească, vom fi pururea fii fideli națiunii și ne vom lupta pentru libertatea noastră națională.

2). Că ne vom iubi patria mamă și pe toate popoarele conlocuitoare în ea și ne vom lupta pentru egala îndreptățire politică a lor, a tuturor.

3). Că vom fi supuși fideli înaltului tron, amicii amicilor libertății noastre naționale, inamicii dușmanilor tronului și dușmanilor libertății noastre naționale.

Cine nu vede că avem ce sărbători cu fală, cu mîndria națională și-că o asemenea serbare nu numai că nu ar vătămă pe nimeni și n'ar gena nici o susceptibilitate legitimă, din contră ar fi spre binele și onoarea patriei, a Tronului, a națiunii conlocuitoare, căci Tronul, patria, națiunile numai în spiritul acestei politici leale pot susta, se pot întări.

Sovinismul maghiar lucrează direct spre distrugerea lor. Vom veni dar Români din patru unghiuri spre cimpul libertății. Ce vom găsi acolo? Arma ucigătoare, gendarmi, soldați, tunuri gata a trage în carne vie, gata să ucidă pe cei ce vor să-și manifeste credința, virtutea națională și patriotica datorință cetățenească.

Vă mărturisesc, fraților iubiți, că eu aș convoca o mare adunare națională iubilă ră cu programul mai sus indicat, să vedem oare șovinismul barbar avere-ar curaj să insulte, și să lovească în față libertatea, pietatea, drepturile cetățenești, civilizațiunea veacului; ar fi a le da ocasiunea ca să se arăte în toată golătatea lor. Prevăd că noi nu vom putea serba cu pompă externă iubileul dela 3/15 Mai.

Vă asigurăm însă, că'l vom serba așa cum poate să o sărbătorească o națiune de martiri. Bisericele, școlile, familiile sunt locul unde ne vom refugia ca să jertfim amintirile pietoase ale glorioșilor noștri părinți și frați din 1848.

În străinătate, unde mai este o suflare românească, trebuie să se serbeze acest iubileu ca o sărbătoare de pietate, și ca un protest viu și eloquent în contra opresiunii barbare ce ne ține în lanțurile sclaviei.

Și mai ales în Viena, Paris, Munchen, Gratz, Berlin etc., își va face junimea română datorința ca în totdeauna.

În România liberă apoi, natural, fiind mulțimea de Transilvăneni între frați de un singe, de o mumă, sărbătoarea poate să fie cât de strălucită. Și această serbare n'are să jenez de loc cercurile oficiale, din contra puteți cere și chiar pretinde participarea tuturor cercurilor oficiale, civile, militare și eclesiastice.

E vorba de prea mărirea eroilor căzuți în luptă pentru libertatea națională. E vorba de apoteosa eroilor, cari ș'au jertfit viața întru apărarea Inaltului Tron a casei Auguste a Habsburgilor.

E vorba de reînnoirea jurământului de fidelitate către Suveranul nostru iubit, către patrie și națiune.

E vorba de afirmarea conștiinței noastre naționale, de proclamarea iubirii tuturor națiunilor conlocuitoare de sub gloriosul sceptru al Habsburgilor.

E reînnoirea zilei 3/15 -- 1848.

Se poate ceva mai loial, mai patriotic, mai național? Dinasticismul nostru, iubirea de patrie, de națiune, de ordine, de legalitate, se va exprima într'o formă festivă din ocasiunea aniversării unei zile mărețe.

Eu nu cred să fie în România liberă un om politic de ori care partid, să fie un guvern, care să nu aprobe, să nu încurajeze chiar o asemenea serbare și să nu o onoreze cu prezența sa.

Pentru că *sau este* serbarea proiectată o serbare loială, dinastieă, patriotică, națională -- *sau nu, una din două.*

Dacă nu, să se spună franc și sincer ca să vedem cine, cum tilmăcește sentimentele cele mai nobile ale unui popor?

Aci acasă nu ne lasă să serbăm. *Cine?* Inimicul patriei, a tronului, a bunei înțelegeri dintre popoare, adică șovinismul maghiar.

Amic al dinastiei Habsburgice, amic al Austro-Ungariei, politician pătrunzător, patriot și naționalist, Românul nu poate să intre în vederile șovinismului maghiar, rebel și destructiv.

Mi-ar place să văd cine, cu ce argumente ar putea să restorne acest raționament franc și îndreptățit, chiar din punctele mai înalte de rezoane politice și de Stat.

Mai mulți amici m'au întrebat, ce ideie și ce program aș avea pentru arangearea serbării iubiliare dela 3/15 Mai 1848.

Ideile mele le-am espus în cele scrise pînă acuma, iar un program, după a mea pricepere, ar fi în cele ce urmează:

1). Parastas în biserica Sf. Gheorghe,

pentru eroii căzuți în luptă pentru împărat patrie și națiune.

2). La 2 ore întrunire festivă în sala Ateneului. Apoteosa eroilor libertății naționale și a martirilor pentru fidelitate către Tron și Casa domnitoare a Habsburgilor și către națiunea mamă.

Spiritul luminat al d-voastre, călduroasele d-voastre *interese*, entuziasmul sacru ce umple inimele d-voastre va ști să procedă cum cere marele interes național. Aveți cu d-voastră o pleiadă întreagă de oameni distinși cu pozițiuni înalte și sentimente pronunțate pentru cauza națională, și aveți în rîndul prim, doctrinele cele mai curate ale naționalismului român reprezentate cu belșug în persoane oficiale și neoficiale, aveți «Liga Culturală» cu patrioții săi distinși și generoși. O, de ar fi ca interesele mari ale neamului românesc, pretoți să vă afle uniți într'un cuget și într'o simțire !!

Pre mine mă aveți pururea cu d-voastră, adorată junime, frați și amici prea iubiți!

Dr. Vasile Lucacl.

Sisești 21 Februarie
5 Martie

IDEIA DE PATRIE

și

SIMBOLISMUL DUNAREI

Comitetul Ligii organizase o conferință la Brăila pentru Duminecă, 29 Martie; aveau să vorbească d-nii *B. Delavranca*, *Al. Djuvara* și *Jules Brun*. Din cauza unei indispoziții a unuia dintre oratori, conferința n'a putut să aibă loc și n'a putut fi amînată din cauza plecării d-lui *Jules Brun* la Paris.

D. *Brun* a putut totuși să ne dea cîte va notițe pe cari le preparase și a căror lectură va face de sigur ca publicul brăilean să regrete că

n'a avut prilejul să auză pronunțîndu-se acest frumos discurs.

Doamnelor și Domnilor, voi saluta nu mai de cît Dunărea cea mare, cea fecundă, cea minunată... «acest drum care umblă»... după espreșiunea lui Pascal.

Dar Dunărea este un drum cu totul internațional: ea nu este ca Tibrul, ori ca Sena, cel d'întii cu totul italian, cea l'altă cu totul franceză. Numai acolo... înspre Tulcea, înspre Sulina, fluviul devine o fruntarie, și acolo o legislațiune bănuitoare și geloasă se impune apelor ei în momentul cînd ele pătrund în fine în domeniul d-stră.

Înainte de a cînta poesia sau mai bine simbolismul Dunărei, voesc să-mi aduc aminte că am venit aci, pentru ca să celebrez riturile pioase ale unei religii care nu are de cît credincioși printre d-stră; religiunea patriei d-stră române, cu care eu, ca străin, sunt mîndru de a mă simți așa de strîns legat.

Un ziar din București și-a pus întrebarea: «De ce oare se amestecă?» Doamnelor și Domnilor, nu sunt nici un Michelet, nici un Quinet, nici chiar un Ubicini; dar cu mai puțin talent, și cu mai puțină notorietate, am aceiași inimă și aceleași sentimente desinteresate ca și acei iluștri lupători ai Românismului.

Domnii membri ai Comitetului central al Ligii Culturale, pot să afirme că eu sunt un apostol, foarte umil, fie al credințelor și al speranțelor d-voastră, căci am muncit fără a pretinde de la d-voastră de cît puțină simpatie și fraternitate. Și dacă acel ziar, acel singur ziar, al cărui titlu fu mincinos în ziua aceea, mi-a aruncat nota injurioasă, îi voi răspunde fără a mă mînia prin acele versuri pline de blîndețe și de iertare, pe cari le scrise Lamartine după ce pamfletarul dela «Nemesis» îl denunțase, îl calomniase, îl ridiculizase:

Pour moi, j'aurai vidé la coupe d'amertume
 Sans que ma lèvres même en garde un souvenir,
 Car mon âme est un feu qui brûle et qui parfume
 Ce qu'on jette pour la ternir.

Doamnelor și Domnilor, la Români ca și la Italieni, idea de patrie presintă particularitatea că ea se ridică de asupra formelor politice. D-voastră simțiți că sunteți frații celor trei milioane de Români, pentru că să nu vorbesc decît de aceștia, pe cari egoistul *statu quo* european îi reține sub jugul Ungurilor.

În ceea ce privește pe Români din Ardeal, ei trăesc într'o comunitate de idei și de aspirațiuni cu d-voastră, în urechea lor aude ori-ce șgomot care se face dincolo de Carpați.

Ascultați . . . cinci tinere fete, înaintea cărora mă înclin cu respect și a căror imagine îmi suride de-asupra mesei mele de lucru la București, cinci tinere fete din Sibiu, au fost condamnate la închisoare, din cauză că cutezase să poarte la piept, cocarda d-v. tricoloră.

Ei bine, dacă s'ar putea deschide inima celor trei milioane de Români de *dincolo*, călăul ungar ar regăsi acolo, sunt sigur, acelaș semn, aceleași culori sfinte.

Omenirea, noi nu o iubim decît în mod teoretic, decît în mod filosofic — dar precum preferiți pe membrii familiei, pe acei din acelaș sînge, concetățenilor d-voastre, precum preferiți căminul d-voastră chiar dacă e mai modest, căminului vecinului, tot așa în mod instinctiv, iubiți patria mai mult decît cele l'alte grupări ale oamenilor . . . Omenirea este o abstracțiune; nici natura, nici istoria n'au voit ca toți oamenii să fie frați; pe cînd idea de patrie se întemeiază pe trei fundamente, națural, istoric și mistic, aceasta este clasificățiunea lui F. Brunetièr.

Mai întiu, *fundamentul natural*, basa fiziologică și fizică. Copiii oamenilor s'au adunat ca să ridice turnul din Babel, mîn-

dria lor grămădește acolo munți de cărmidă, cînd de o dată ei încetează de a se mai înțelege, grupurile se desfid cu ochiul, se separă, oștile, omenirea s'a fragmentat în patru părți deosebite — de acum înainte vor fi rase și limbi. După aceea adopțiunea la mediuri deosebite va accentua tipurile; — luați de exemplu un Anglo-Saxon și un Arab — două tipuri omenești superioare.

Fundamentul natural al ideii de patrie, este ceea ce N. Bălcescu a exprimat așa de bine în «Cîntarea României»

Ideia de patrie are și o *basă tradițională*, un *fundament istoric*. Nu ascultați pe acei ce spun: fericite popoarele cari nu au istorie . . . Aceasta este bun pentru un trib din Oceania.

Fericite popoarele care au o istorie cu victorii ca cele din Iena și de la Waterloo, cu dimineți radioase, cu seri pline de lacrimi, cu Domni ca Stefan Cel Mare și Mihai Viteazu, care ne fac să uităm Fanarul.

Fericite popoarele care au suferit și care au triumfat, — care au persistat în lanțurile lor, înaintea tunurilor amenințătoare, și care într'o zi au refuzat tributul Cesarului și au gonit pe străin.

Da, fericite aceste popoare! deci fericiți Români. Și fie binecuvîntată amintirea lui Horia și a lui Tudor; fie binecuvîntată amintirea celor patru mii de Români cari au fost împușcați sau spînzurați după jurămîntul din «Cîmpul Libertății! — Ori-ce religie are martirii săi, și istoria d-stră nu este decît un lung martirologiu!

Fericiți, zice Cristos, acei cari au fost persecutați pentru dreptate!

Dar ideia de patrie, mai are încă un *fundament mistic*, mai greu de definit, un *drept divin*, fără care patria ar putea fi o societate de siguranță, de ajutor mutual, instituțiuni foarte recomandabile, — dar n'ar

putea fi acel *ceva* atît de sfînt și nobil, ce este.

Acest fundament mistic se traduce în țara mea prin deviza: «Doamne, apără Franța» — în țara d-voastră prin deviza «Nihil sine Deo». Acest fundament mistic a susținut mai mult chiar decît fundamentul natural și istoric pe poporul din Israel prin toate peripețiile atît de stranii prin cari a trecut. Citez numai acest exemplu, grăbindu-mă a adaoga că *Ovreiul* nu-mi inspiră decît repulsiune.

«Societatea omenească, zice Bossuet, în *Politica sa după Sfînta Scriptură*, cere ca să iubești pămîntul unde locuești, ca să-l privești ca o mamă comună; te simți legat de pămîntul tău, și aceasta unește pe oameni între ei. Latinii numeau *caritas patrii soli* acest sentiment, *caritas patrii soli* — adică *iubirea de moșie*, și ei o considerau ca o legătură între oameni.

«Oamenii se simt într'adevăr strîns legați unii de alții, cînd ei se gîndesc că acelaș pămînt care îi au nutrit, îi va primi în sînul său, cînd vor înceta de a mai fi. Este un sentiment natural la toate popoarele. Temistocle fu gonit ca trădător din țara lui, și el unelti cu regele Persiei perderea țării sale. Totuși, cînd fu să moară, el uită Magnesia pe care îi o dedese regele, deși fusese bine tratat acolo, și ordonă amicilor săi să-i ducă osemintele în Atica ca să le îngroape acolo în secret.

«Cînd moartea se apropie, cînd rațiunea aruncă o ultimă licărire, cînd răsbunarea încetează, el crede că va satisface patria sa, că va fi rechemat din exiliu, crede, cum se vorbea pe atunci, că «pămîntul țării sale va fi mai ușor.»

Sceptici, sau vagi umanitari ca Renan, mi-ar obiecta că patriile nu sunt *ceva* etern, că ele încep și încetează.

Doamne! dar și planeta noastră va înceta de a mai fi, și fie-care din noi va înceta de a mai fi — ceea-ce nu micșorează

însă de loc bucuria noastră de a trăi.

Dar patriile nu pot să existe decît cu condițiunea de a crede că sunt eterne.

Națiunile nu mor decît atunci cînd nu mai voesc să trăiască. . . . și înțelegeți bine, a consimți ca să fi mutilat, este a perde voința de a trăi. Un om are trebuință de brațele și de picioarele sale, fără de cari el nu poate trăi decît prin mila publică; dar în ziua cînd această milă va înceta, el va muri de inanițiune. . . . M'ați înțeles.

Ideia de patrie, vă spuneam eu, este o idee înăscută; din cauza aceasta ea nu se transformă; nu era altfel înțeleasă acum două mii de ani, la Roma și la Atena, decît cum e înțeleasă astăzi la București și la Paris. Une-ori această idee pare că dormitează, atunci accentele unui Demostene sau ale unui Cicerone vin s'o deștepte.

Aci, doamnelor și domnilor, n'aveți poate la această tribună pe un Demostene sau pe un Cicerone; pe de altă parte ideia de patrie nu dormitează în țara d-stră... dar acei pe cari îi ascultați aci sunt buni Români, pe cari îi însoțesc eu, un sincer filoromân, toți animați de acea credință care materialicește de sigur nu transportă munții, dar care într'o zi va putea să îi șteargă de pe cartă, întru cît ei formează o frun-tarie a dreptății.

Am spus scepticilor și umanitarilor ce gîndesc despre ei. Individualiștii (vulgar egoiștii) vor zice: Ubi bene, ibi patria, istoria le răspunde: Ubi patria, ibi bene, căci patria, nu o poți duce cu tine, «à la semelle de tes souliers,» cum a zis Danton.

Las la o parte casuri excepționale. . . ca al meu, și încă eu ca Francez servesc Franța în România, tot așa cum servesc România în Franța la postul de onoare cel datorez încrederii a două mari ziare parisiane. . . Ascultăm la Craiova pe Delavrancea vorbind așa de frumos despre Doină: el mă convingea că comunitatea

de limbă stabilește legătura cea mai strinsă, cea mai intimă între cetățenii aceleiași patrii. Și aceasta este încă și mai puternic de cât rasa. Și cuceritorii o știu, ei cari se silesc din reputeri să interzică sau să împiedice la popoarele învinse sau vîndute întrebuițarea limbei materne și aceasta în totdeuna și ori unde forța a întemeiat tirania. Dar, invers, aceste popoare știu și ele tot așa de bine, că cit timp rămîn credincioși limbei lor, nimic nu e pierdut. A vorbi aceiași limbă, este a gândi în acelaș fel, și a simți în același fel.

* * *

Doamnelor și Domnilor, intru acum fără nici o tranziție în a doua parte a conferinții mele : Poesia Dunărei ; veți vedea îndată cum aceasta se unește cu ideea de patrie.

Ei bine, poesia Dunărei constă nu atît de mult în varietatea aspectelor sale, ca în amintirea dramelor care s'au desfășurat pe malurile sale, de cînd poetul Romei plîngea sub sălcii esilul său, și pînă la reîntoarcerea victorioasă a dorobanților d-voastră în 1878.

Vă cer permisiunea de a mă cita pe mine însu-mi. Se vede că fluviul care trece la Brăila m'a inspirat într'un mod fericit — de oare ce iată pasagiul din Conferința mea «România actuală ținută la Paris la 15 Iunie din anul trecut și care impresionează mult publicul: «Trebue să ieau fluviul cel măreț la Porțile de fer chiar, la intrarea lui în România, unde el pătrunde cu violență restrîns între două ziduri de munți stîncoși cari ies vertical din albia lui pentru a se ridica la o înălțime de cincisute de metri. Acolo se poate încă descifra inscripțiunea lui Traian din anul 100 p. C., în care el zice că «a deschis o cale prin stînci.» Dar acest aspect al Dunărei este accidental, și de aci pînă la mare sau mai bine pînă la deltă, aspectul cu totul

altul rămîne totuși acelaș. Este triumful cenușului închis, cite odată nuanțat cu un alb mat și alte ori cu tonuri de ocru. Și această scoborire între maluri netede, pe cari se ridică pe de o parte, și alta, sălcii melancolice este monotină.

«Porturile, mai mari sau mai mici presintă aceleași căsuțe cenușii, aruncate ici și colo fără nici o grație și după trebuințele celor cari le ocupă. Totuși, cu monotonia aceasta, cu toată lipsa combinațiunilor de culori cari fac bucuria artistului, Dunărea îi lasă o impresiune măreață. Albia-i nemăsurată de multe ori te lasă să vezi orizontul plecat pe cel l'alt mal, vârtejurile ei mari și periculoase, și chiar opacitatea ei îi dau ceva misterios și romantic.

«Fluviul 'ți pare un gigante ostenit și întristat a te vedea cum trece timpul, în tot de una acelaș, tot ca și el ; el are aerul de a ține ascuns în apele'i verzui și adînci, geniul suferinții popoarelor care locuiau altă dată pe țărmurile lui, această Dunăre care a văzut toate invasiunile, care a adăpat caii lui Atila, care a dus în undele-i lente roșite de sînge, mii și mii de cadavre.

«Trebue să o vezi la Brăila, largă ca Misisipi, părintele fluviilor ; sau mai bine la Sulina, deși mai îngustă aci de oare ce s'a despărțit în trei brațe cînd se isbește în fine în Marea Neagră care'l va înghiți. Ea nu vrea să moară, ea lungește încă pe o mare întindere panglica-i gălbencioasă, din ce în ce ea mai nelămurită, tăind apa albastru-neagră care o cuprinde. Marea pare că îi pregătește o albie pentru a'i face loc ; așa o mulțime tăcută se dă la o parte pentru a lăsa să treacă o mare manifestațiune omenească ; — da, marea respectă fluviul, care și dă sfîrșitul, ca și cum ar avea conștiință de munca-i așa de complicată, de toate bogățiile, de toate viețele ce i-a luat în cursul secolilor, pentru a i le aduce.

«Și cînd ai văzut această Dunăre, cea adevărată, nu Dunărea albastră visată de

Strauss, nu-ți vine de loc în gînd să danțezi un vals; mai bine te-ai pleca, cu fruntea îngreuiată de gîndiri și recunoscînd că lucrurile cele mai mari și cele mai frumoase sunt în tot de una triste.»...

Dar «acest drum care umblă» cum spunea adineauri vine din occidentul depărtat; el are soarta norocoasă a unuia din acei Balduini, care se nașteau comiți de Flandra și mureau ca împărați latini la Constantinopoli. Dar leagănul unui Moise a plutit întru cît-va pe apele Dunărei, s'a scoborit pe șerpuiturile lui și s'a oprit pe țarmurile d-voastră. Și așa ați fost călăuziți către pămîntul Făgăduinței, adică cum era a progresului fecund, a pacificării interne, în era discordiilor și rivalităților din trecut.

Doamnelor și Domnilor, d-voastră mă înțelegeți. Așa dar Carol, în primăvara vieții, șezînd pe malul fluviului, lăsa gîndurile sale să urmeze cursul apei; și Dunărea — copil legăna cu murmurul undelor sale pe copilul care într'o zi trebuia să poarte coroana Principatelor Unite. Apoi, în frumoasele zile ale anului al douăzeci și șaptelea din viața sa, acela căruia undele îi șoptiseră «vei fi rege» a scoborit fluviul pentru a intra într'un port român și Domnitor, el a știut să îndeplinească meseria sa de rege, tot precum Dunărea și îndeplinește meseria sa de fluviu: amîndoi mari, amîndoi binefăcători. Indici numai aceste apropieri, dar Provedința le a voit.

Și oare nu-mi spune Dunărea de cît a-cestea? De sigur, nu.

Trebue să «vaticineze» dacă o întreb despre viitorul celor l'alți Români, la care trebue să ne gîndim în tot de una și despre care noi trebue să vorbim în tot de una.

Ei bine, eu cutez să o întreb:

Dunăre, fluviu al înțelepciunii, tu care ai văzut atîtea și atite, de cînd lumea e

lume, vorbește-mi prin vocea furtunelor tale prin ecoul de pre malurile tale; risipește ceața ușoară care învălește apele tale, și ceața mai deasă care plutește deasupra minții mele; înaintea acestei mulțimi, unul din simboalele tale să mă facă interpretul adevărului!

Cînd o voce interioară mă face să spun: «Da, se vor deștepta — ora supremă va suna» — scepticii surîd și dau din umeri. «Pentru ce voești, îmi zic ei, ca această situațiune să se schimbe, ca să se sfirșească ceea ce a avut o durată milenară? Uite-te la prosperitatea fiilor lui Arpad cari au știut să-și ridice o capitală care rivalizează cu Viena și ș'au creat o situațiune privilegiată în monarhie. Nu-ți face prea multe ilusiuni, biet poet, aceasta este solid, aceasta este stabil, aceasta reprezintă ceea-ce e *nunc et semper in saecula saeculorum*.» Și eu îmi zic atunci că poate au dreptate și mă pregătesc de a spune un «amin» cu resemnațiune... căci silințele demne de laudă ale acelora ce mă însoțesc, ar fi atunci ca o ridiculă sforțare al unei bande de copii în contra unei stînci uriașe care le stă în drum. O Dunăre, este într'adevăr așa?

Fluviul a vorbit... Il văd, nu cum e astăzi sub un cer de primă-vară... dar așa cum l'am văzut odată într'o iarnă trecută.

Dunărea e înghețată. S'ar putea ridica pe ea case; care greu încărcate circulă pe ea — și ar trece și baterii de tunuri — nu mai e elementul lichid, este stîncă. Oamenii vin și trec pe această întindere care a fost un fluviu. Dacă aceasta ar fi plăcerea Soveranilor d-stră, s'ar putea improvisa aci palate ca acele de pe Neva a Țarilor, s'ar putea face strade și deschide prăvălii, s'ar putea chiar trece în reviste trupe... Se fac focuri mari pe această apă și ghița nu se topește, mai solidă decît pămîntul și răsună sub pași ca argila din văile d-voastră, întărită de soarele de vară...

Și aceasta pare că va dura vecinic nu e așa că vocea simbolului ne-a vorbit? Domnilor membri ai Ligii, silințele noastre sunt zadarnice! Mai bine e să plecăm.

Dar visiunea continuă.

Acum nu mai e vîntul înghețat din Nord. O caldă adiere a trecut pe această undă care se făcuse stîncă de gheață. Nu mai e acum lumina palidă și murindă a soarelui ascuns în nori; arcașul divin aruncă săgețile sale în toate părțile: iată lumina, căldura, viața!... Și atunci... ascultați toți cîți sunteți aci, toți din toate Româniile, ascultați... un sgomot înăbușit, un trosnet la început ușor, pe urmă profund, formidabil... Este desghețul... e Dunărea care se surpă: e captivul care-și sfarmă lanțurile; e bolnavul care dormea somnul letargic și pe care'l scoală puternica bătae a inimei sale; este, cum a spus V. Hugo, care a evocat superb această imagină a rupturii de gheață, «este apa vie, veselă și teribilă care ridică gheața hidoasă și moartă și care o sfărîmă.»

Și acel granit căruia securea nu-i poate face nimic, se sparge de odată, ca o sticlă sub lovitura unui copil.

E desghețul, vă spun eu, e libertatea, e emanciparea fraților d-voastră, este viitorul radios care duce, smulge, strivește și înneacă în valurile lui despotismul ungar ale cărui rămășițe chaotice vor dispărea pentru totdeauna, acolo la Orient... din partea soarelui dreptății și a aurorei sacre!

Doamnelor și Domnilor, Dunărea a vorbit și ori-ce comentariu ar lua din energia cuvîntărei ei...

În curînd voi vorbi înaintea publicului parisian și prima mea conferință la *Societatea de geografie din Franța*, va avea drept titlu: *Ardealul*.

Parisul va rămîne în totdeauna orașul în care ideile generoase au mai mult ecou; unde *Cyrano de Bergerac* al lui Rostand este aplaudat, pentru că are «du panache!»

Da, și în istoria d-voastră găsim «du panache!» Da, și în istoria d-voastră găsim «des Cadets de Gascogne!» Și pentru a mă conforma gustului tuturor în acest moment, eu voi căuta să fac *să răsune ca pîntenii, adevărul*.

Sonner les vérités comme des éperons!

Dar pentru că toate urările mele sunt pentru realizarea aspirațiilor tuturor Românilor, a tuturor Românilor pentru o Românie mare și indivisibilă, vă rog ca și d-voastră să mă însoțiți cu urările d-stră.

Poate că succesul meu la Paris va fi mai mare, dacă d-voastră veți fi dorit să fie așa. Cu speranța aceasta eu mi iau ziua bună dela d-voastră, Doamnelor și Domnilor, mulțumindu-vă, salutîndu-vă și felicitîndu-vă de a face parte dintr'unul din grupurile cele mai active și cele mai devotate ale *Ligei Române*.

PSICOLOGIA POLITICEI MAGHIARE

Endințele maghiaricești ale celor din B. P. au început a atinge, față de Românii supuși stăpînirii lor, culmea la care poate ajunge o încercare de acest fel. N'au rămas agenților domnului Bánffy alte mijloace de prigonire în contra a tot ce nu e maghiar în regatul lor, de cît ca, dintr'un moment într'altul să declare fățiș printr'o dispoziție sumară ultra-maghiară că *în Ungaria, nu mai pot trăi decît strănepoții lui Arpad*.

Preparativele pentru acest ultim act barbar le-au făcut și nu așteaptă decît momentul oportun pentru a făuri ultima verigă din lanțul total al fără-de-legilor săvirșite în cursul atîtor veacuri și cu negarea tuturor principiilor de drept autonom al popoarelor ce compun Statul lor.

Ultima lor acțiune internală, cel din urmă atentat asupra a trei milioane de Români, este proiectul de lege ce au depus în camera maghiară, după care *pe viitor se va interzice crearea de bănci populare române cu caracter național anti-maghiar*. Acest proiect a pus capăt credințelor celor mai optimiste și Români din părțile Ungariei pot privi cu jale pe Unguri veselindu-se de acum încolo că desnaționalizarea lor e un fapt împlinit.

Bănci populare cu caracter național anti-maghiar!!! Ce invenție ungurească de prost gust!

Dar bine, ce a împins pe marii diplomați maghiari să facă această propunere? Care le este motivul? Existat-au pînă azi aceste bănci? Trăit-au ele nesupărate și îndeplinitu-și-au scopul în paguba Statului maghiar?

Nu, ele n'au existat decît în mintea sdruncinată a celor din Buda-Pesta.

Și dacă n'au trăit, fiind-că n'au avut ființă, atunci Români neluînd în seamă această bazaconie de lege, or continua cu băncile financiare existente și cu societățile lor, cum au continuat pînă azi.

Da, decît Ungurii tocmai asta nu o vor. Le stau în gînd rău toate asociațiile românești și, vor să le desființeze prin această lege.

În cît constituția lor, egala îndreptățire a naționalităților, dreptul fie-cărui popor de a se cultiva în limba sa și după dorințele sale, toate acestea vor deveni pentru Unguri acte de un caracter național *anti-maghiar* și prin urmare niște piedici în realizarea *maarelu* Stat unguresc. Atunci jos cu ele!

Și cînd ne gîndim la mobilul tuturor acestor eforturi; cînd voim a afla cauza întregului sistem de prigonire al regimului din Buda-Pesta; cînd cercetăm motivele pentru cari Ungurii înaintează cu pași repezi spre ajungerea unei situații, în care

Români n'ar mai exista în regatul lor, o mare întrebare ni se pune:

De ce diplomații de lingă Tisa, patrioții inferbîntați de grandomania politică, de ce Maghiarii grăbesc un desnodămînt, care numai spre folosul lor nu le poate fi?

Sunt ei atît de orbi în cît să nu vadă că ceea-ce fac stă în contradicție cu legile și evoluțiunea istoriei?

Apoi dacă e adevărat că în timpurile trecute au căzut ori-ce încercări de a crea State mari din popoare eterogene; dacă s'au prăbușit toate imperiile formate și concepute la masa verde ori roșie a unui cabinet și au pierit toate organizațiile politice, cari nu aveau la baza lor un popor cu o comunitate de limbă și aspirațiuni; atunci cum s'ar putea ca la sfîrșitul veacului al XIX-lea să se mai găsească politicieni răsufilați cari să creadă că vor putea face o Ungarie puternică dintr'un amalgam de popoare, cu tendinți deosebite și în cari tocmai elementul ce vrea să domineze este cel mai inferior?

Este arhi-absurdă o ast-fel de corupție și de aceea suntem siliți a căuta în altă parte mobilul tuturor acțiunilor ungurești.

Pentru a ajunge însă la adevăratele motive psihologice, e nevoie să aruncăm o ochire retrospectivă atît asupra Ungurilor, cît și mai cu seamă asupra Românilor, căci numai ast-fel vom putea da de adevăratul rost al politicei cabinetelor din Buda-Pesta.

* * *

Nu e nimănui necunoscut faptul, că altfel e poziția noastră, a Românilor liberi de azi și altfel era mai acum 50—100 ani.

În luptă cu regimul fanariot, iar mai tîrziu cu oligarhia formată prin reglementul organic și a tot puternicia consilierilor moscoviți, nu puteam să ne ocupăm în deajuns nici de noi înșine, dar încă de

cei despărțiți de noi prin vitregia vremurilor și tirania apăsătorilor!

Cea mai elementară noțiune de prudență, ar fi trebuit deci să dicteze vecinilor noștri maghiari, o linie de conduită mai suportabilă față de frații noștri.

Dar de unde? În politica lor de opresiune nu e nimic nou. De când au invadat Europa și de când au cucerit părțile Daciei superioare, locuite de coloniștii lui Traian, Ungurii se poartă în acelaș chip, duc aceiaș politică: încercări peste încercări de a-i desnaționalisa, toate rămase fără nici un rezultat. În toate actele lor, nu sunt ajutați, decît doar de lunga răbdare a Românilui, pe care totuș n'ar trebui s'o pună prea mult la încercare, căci nu se uită lesne isbucnirile clocotitoare ale unui Doja, Horia, Cloșca, Crișan și Avram Iancu, cari au scuturat jugul impilator și au ușurat poporul român pentru mult timp de puhoiul barbariilor ungurești.

Dar ce contrast!... Pe cînd Ungurii știu aceasta, pe cînd istoria își urmează cursul ei, unind sub acelaș sceptru popoarele despărțite prin tirania guvernelor absolutiste, conduse de visători de glorie, pe cînd noi Români din regat ne-am delegat mîinile și putem să ne aruncăm privirile și mai departe de hotarele artificiale ale Statului nostru, dușmanii seculari ai fraților noștri înăspresc din ce în ce mai mult relațiunile cu Români din Ungaria și prin aceasta apropie tot mai mult capetele cercului ce-i înconjoară, fără să se gîndească măcar că acest cerc se va strînge într'o zi așa de tare, în cît îi va sugruma.

Pentru a trece cu vederea toate acestea, Ungurii nu pot avea decît două motive: a) supremația lor, care se mărește din zi în zi în raport ce a tovarășilor din monarhia dualistă scade; b) faptul că cu atît mai mult cu cît sper că noi cei de dincoace de Carpați chiar prin desvoltarea ce am luat și înaintarea ce cîștigăm pe

fie-care zi, vom fi siliți a duce o politică de pasivitate și nu ne vom putea amesteca nici cînd în politica lor.

Ei sunt îndreptățiți în această credință prin faptul că, în tot ce au făcut pînă azi, regatul român a stat indiferent. Cu alte cuvinte ei consideră purtarea pasivă a guvernelor noastre, ca fiind aprobată și chiar împărțită de însuș poporul român.

Chiar astfel de ar fi, totuș ar trebui să se gîndească îndrăsneții din Buda-Pesta că Români din regat n'au pus și nici vor pune mult temei pe ceea-ce fac diplomații maghiari în contra fraților noștri. Lucrăm — e adevărat — *«pentru a întreține via, pe basa culturii, conștiința de solidaritate în întreg neamul românesc»*, dar nici odată n'am crezut necesar să intervenim mai efectiv, fiind-că... ori ce-ar face ei, ori cite legi și măsuri de maghiarizare vor vota, ele vor fi ca spuma ce se sparge lovindu-se de prima stîncă.

Noi suntem siguri de trăinicia poporului nostru. Români au un patrimoniu prea mare și garanții prea solide, ca să se poată teme de ori-care fișpan. De atîta suntem mulțumiți și de aceea privind cu pasivitate spre dușmanii noștri, ne mulțumim a înregistra pur și simplu toate ticăloșiile ungurești, a protesta în contra celor ce trec peste marginea dreptului, și a ridiculisa pe cele mai boacâne.

Cînd însă vom crede că a sosit momentul să trecem dela vorbe la fapte, atunci fie siguri domnii din Buda-Pesta că nu vom sta cu mîinile încrucișate și vom ști ce avem de făcut. Acel timp n'a sosit, dar poate să vină grabnic de nu vor mai slăbi coarda maghiarismului.

Chael.

PENTRU UNGURI

Marele ziar «*National Tidende*» din Copenhaga s'a adresat mai deună-zi la o seamă de notabilități politice din deosebite țări din Europa spre a le cere opiniunea în chestiunea limbei în *districtele daneze* din *Slesvig*, provincie adnexată de Prusia.

«*National Tidende*» puna aceste chestiuni:

1) Principiul în virtutea căruia guvernământul prusian administrează populațiunea daneză în *Slesvigul de Nord* și prin care el pune toate piedicile posibile folosirii limbei daneze în biserică și școală, este el oare conciliabil cu principiile umane și civilisatoare ale dreptului public modern?

2) Credeți d-tră că acest sistem nimicește elemente de cultură ce ar putea să aibă valoarea lor chiar în afară de *Slesvig*?

Majoritatea răspunsurilor ne-germane adunată de *National Tidende* constată, că într'adevăr atitudinea guvernului prusian față de Danezii din *Slesvig* este în contradicere cu principiile de umanitate și de civilizare ce sunt sau trebuiesc admise în dreptul public modern; și că astfel se nimicesc elemente reale de cultură.

Dintre persoanele cari au dat asemenea răspunsuri cităm pe celebrul profesor de limbi *Max Müller* dela *Oxford*, Irlandezul *I. O'Brien*, *Sir John Lubbock*, *Henri Courtney* etc. În Germania, toți socialiștii au răspuns în acelaș sens și fără reserve.

Iacă declarațiunea de principii a celebrului șef al socialiștilor germani, *Bebel*, declarație care, din anumite puncte de vedere, prezintă o mare importanță:

Fie-care popor și ori-ce fracțiune de popor care vorbește o altă limbă maternă decît poporul stăpînitor poate revendica, din punctul de vedere al culturii generale și al drepturilor sale omenești, dreptul de

«a fi instruit în limba pe care au vorbit-o părinții săi. *In limba națională se încarnează natura specifică a unui popor, prin ceea-ce el se distinge de ori-ce alt popor.* Prin limbă, el își exprimă sentimentele și trebuințele sale în forma care singură este cea adevărată. *A conține pe un popor să-și exprime sentimentele și trebuințele într'o limbă ce îi este străină, echivalează cu faptul de a-i ciungări intima sa ființă.*

Eu consider ori și ce atentat îndreptat în contra limbei naționale a unui popor ca un atentat dirijat în potriua intereselor culturei generale și o națiune ce vrea să fie la înălțimea epocii sale nu trebuie să se facă culpabilă de o asemenea nedreptate.

În acest cas, ca în multe altele, e adevărată învățătura lui Cristos: «*Nu face altuia, ceea-ce nu ți-ar plăcea să ți se facă ție.*»

Aceste idei umanitare și profund creștinești fac onoare celor ce le propagă și Ungurii ar face bine să mediteze asupra lor, căci altfel o să vină o vreme cînd îi vom vedea și pe ei iarăș adresîndu-se la opinia publică a Europei cerîndu-i să-i scu-tească de tendințe de desființare națională.

Gendarmen in der rumänischen Kirche

Die *Tribuna* meldet aus Hondol:

«*Am 18. März hätte hier die kirchliche (gr.-or. rumänische) erzpriesterliche Synode stattfinden sollen. Magyarische Gendarmen drangen jedoch in die Kirche, lösten die Synode auf und confiscirten alle amtlichen Actenstücke. Die Gendarmen gaben an, auf Befehl des Vicegespans zu handeln.*»

Bekanntlich besitzt die gr.-or. rumänische Kirche Ungarns und Siebenbürgens eine durch Staatsgrundgesetze gewährleistete autonome Organisation. Da kann man sehen, wie in Ungarn Staatsgrundgesetze respectirt werden!

LA ROUMANIE ACTUELLE

Les Habitants et leurs mœurs. La Montagne et la plaine. Le Danube et la Mer.

(La fin au prochain numéro)

D'abord un aperçu d'ensemble, puis je m'arrêterai à quelques sites choisis, plus familiers, pour moi.

Je ne vous ai parlé encore de la configuration de la Roumanie qu'en me plaçant à un point de vue politique. Elle présente en réalité l'aspect d'un amphithéâtre, dont le plain pied, se rait la plaine immense du Danube, et les gradins, les collines, puis les montagnes échelonnées jusqu'aux plus hautes cimes des Carpathes. On y distingue dès lors deux régions: la montagne, y compris la colline, et la plaine. Les Carpathes roumaines dépassent rarement 2.500 mètres d'altitude; point de neiges éternelles à proprement parler, seulement quelques plaques persistantes dans les crévasses où le soleil ne pénètre pas. De magnifiques forêts, bêtres, houleaux et essences résineuses, montent très haut, et les pâturages des sommets nourrissent des centaines de milliers de brebis. Les Carpathes contiennent des richesses à peine exploitées, à l'exception du sel et du pétrole; elles fourniraient d'excellent calcaire à bâtir, mais à cause de la difficulté ou de la cherté des transports, les villes roumaines, Bucarest par exemple, sont presque exclusivement construites en briques.

Les Alpes Roumaines présentent quelques sites uniques. Je vous décrirai en quelques mots le défilé de la Dimbovitchora, un de ces caprices que la nature n'a pas deux fois. On y accède par le beau et prospère village de Rucar, tapi bien au-dessus de Campu-lung, comme au

creux d'une corbeille profonde, dont des forêts de sapin seraient la carcasse d'osier. Un ruisseau large y serpente au milieu de la rue principal; vous en remontez le cours sur une de largeur trois ou quatre kilomètres, jusqu'à ce que vous aperceviez, à un détour du chemin, au fond d'une riante vallée, deux murailles de rochers, démesurées, vertigineuses, resserrées, taillées à pic au flanc de la montagne. Au fond, le lit pierreux du ruisseau devenu torrent, qui clapote et murmure, en se frayant une route à travers des amoncellements de pierres et de troncs d'arbres arrachés. Et les deux murailles naturelles continuent à se dresser, pendant plusieurs heures de marche, où l'on va à cheval, moitié dans l'eau, moitié le long d'un sentier étroit, dans une pénombre et une fraîcheur délicieuses. Le ciel n'est plus qu'un mince trait bleu, comme un ruban à la taille d'une fillette. Et cet effet de lumière nacrée et vaporeuse, produit par le jour tamisé et adouci qui pénètre au fond de la gorge, est d'une douceur élyséenne. Dans cet abîme, le moindre bruit se répercute d'écho en écho, avec une sonorité cristalline; et partout, accrochés aux roches surplombantes, de jeunes arbres frères qui semblent croître là par miracle; de longues herbes chevelues qui traînent leur verdure pâlie par le manque de soleil; des touffes de fleurettes roses qui égrenent leurs pétales, emportés comme des rubis par l'eau murmurante; des milliers de digitales penchant leurs clochettes lilas dans la mousse verte. Et toutes ces teintes adoucies, harmonieuses, vous font trouver plus sombre, plus triste encore, l'immense grotte humide que l'on rencontre brusquement au bout du défilé, avec ses colonnes de stalactites affets les plus imprévus.

Maintenant, bien à gauche de Rucar et de la Dimbovitchora, suivons ensemble le cours de l'Argesh; nous nous arrêterons

surpris au pied d'un des contreforts des Carpathes, car après nous avoir révélé la nature chez elle, elles nous montreront ces Carpathes, comme contraste saisissant, dans un paysage d'une grâce italienne, un des joyaux de l'architecture de tous les temps et de tous les pays, cette église épiscopale de Curtea d'Argesh, que les Roumains aiment à se représenter comme le palladium de leur pays.

L'église de Néagoé-Voda, fondée en 1520, n'est pourtant pas un prodigieux entassement de Pélion sur Ossa, comme Saint-Pierre de Rome; des géants n'ont point soulevé des quartiers de montagne dans les nuages, comme à Cologne; la sueur de cent mille hommes n'a pas cimenté ses murailles, comme à Strasbourg; ce n'est pas non plus le livre d'histoire d'une race des rois, comme Notre-Dame de Paris, ou une nécropole auguste comme l'abbaye de Westminster. Rien de tout cela, voyez plutôt; mais cette basilique de marbre et d'or, proportionnée à la taille de la Roumanie, aussi finement brodée que les voiles de ses femmes, résume quatre siècles d'histoire; et quand souffle le vent sonore des Carpathes, son chœur de colombes — perchées, une clochette au bec, sur toutes les rosaces supérieures — chante le zèle pieux des anciens voïvodes qui l'ont édifiée, le vandalisme des hordes barbares qui l'ont ravagée, et la gloire du roi qui l'a régénérée, au lendemain de la liberté reconquise et de la religion vengée; — car le travail de restauration, entrepris par Charles Ier, ne s'est point interrompu pendant la grande guerre de l'indépendance de 1877.

Tandis que défilent ces vues, depuis l'église brillant au clair soleil de l'Orient, «belle comme un fragment de soleil», selon l'expression des contes, jusqu'à la dernière projection, où vous la retrouverez s'endormant sous les étoiles, devant l'onde

où elle se mire, je vous résumerai la légende de *maître Manol*, cet architecte fabuleux, à qui les Roumains attribuent la fondation de la plupart de leurs anciens monuments. Le second architecte de l'église de Courtéa d'Argesh a l'avantage — je pourrais dire parfois le désavantage — de n'être point un personnage mythique: c'est M. Leconte de Noüy, l'artiste érudit et patient désigné au choix du gouvernement de Bucarest par son maître Viollet-le-Duc, et le frère du peintre Jean du Noüy, ici présent, dont le pinceau, après avoir restitué pour nous la vie intime des Pharaons, trace désormais pour les Roumains les portraits définitifs du couple royal.

Donc, le voïvode cherche, avec maître Manol, un emplacement pour y bâtir un saint monastère. Un berger les conduit au pied d'un mur ruiné, au bord de l'Argesh. Là sera construite l'église, unique à jamais qui rappellera aux siècles futurs le nom de Négrou-Voda (au lieu de Néagoé-Voda par corruption). Maître Manol se met à l'œuvre; mais chaque nuit, s'écroule le travail de la journée. Pendant trois ans, rien n'y fait, un maléfice entrave la construction. Enfin Manol a un songe: il faut murer dans les fondements, pour en assurer la stabilité, la première femme qui viendra, le jeudi suivant, apporter des mets à son époux, sur le chantier. Les maçons jurent avec Manol d'exécuter cet arrêt du destin. A l'aube du jeudi, une femme paraît... et c'est de jeune épouse de maître Manol. Il demande trois miracles à Dieu pour la faire retourner en arrière; sa prière est exaucée: une pluie diluvienne, une épaisse forêt, enfin un dragon barrent tour à tour la route à la femme; mais son obstination la conduit quand même au pied du monument. Malgré ses pleurs et ses plaintes, elle est murée vivante, et l'église s'élève pour l'éternité sur son cadavre...

(à suivre)